مبارڪ علي لاشاري

بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ ۾ پيار، محبت ۽ امن جو پيغام

(Message of Love, Affection & Peace in poetry of Bardo Sindhi)

Abstract:

Muhammad Ramzan Lashari, well known as Bardo Sindhi, is one of the classico-modern poets of Sindhi language. His poetry is a milestone of modern values and parameters in all regards, without compromising on classical fabric. He is well acknowledged as the poet of pure hearts and simplicity as his themes and diction are based solely on rural folks who love to be peasants and workers. Even though, his stature is well recognized by Shaikh Ayaz, but somehow his name remains oblivious these days. This paper attempts to identify and analyze the themes of love, affection and patriotic enthusiasm in his Geets (lyrical poetry) and other genres of poetry. Things touched upon, in this paper are: his introduction, status, significance, and place in classical and modern Sindhi poetry. His poetry has also been analyzed thematically. Finally, conclusion has been drawn based on the themes and diction.

بردو سنڌي، جديد سنڌي ۽ سرائيڪي شاعرن ۾ اهم ليکيو وڃي ٿو. بردو پنهنجي موضوعن، ڊڪشن ۽ ٻوليءَ جي ندرت سان سادگي ۽ ڳوٺاڻي قدرن جي شاعر طور ڄاتو وڃي ٿو. سنڌ جي اهم اديبن ۽ شاعرن وٽ سندس اهم مقام آهي، پر سنڌي ادب جا نوان پڙهندڙ سندس شاعريءَ جي فن کان روشناس ناهن. تنهنڪري هي مقالو سندس گيتن، نظمن، غزلن ۽ ٻي شاعريءَ ۾ پيار، محبت، امن ۽ وطن دوستيءَ جي موضوعن جو جائزو وٺڻ ۽ سندس منفرد پيشڪش کي اجاگر ڪرڻ لاءِ لکيو ويو آهي.

تعارف: بردو سنڌي (1988_1922) جنهن جو اصلي نالو محمد رمضان ولد خدا ڏنو لاشاري هو. سو سنڌي شاعريءَ ۾ تمام اهم نالو آهي، خاص ڪري سندس سجاڳ گيت جي بهترين شاعر طور مڃيل آهي. گيت کانسواءِ ٻين صنفن ۾ به سندس شاعري ڪا گهٽ اهميت واري نه آهي. سندس جنم 15 مارچ 1922ع تي ٿيو. پاڻ ان وقت جي ضلعي سکر جي تعلقي ميرپور ماٿيلو جي ڳوٺ ماڪن ڪوري ۾ پيدا ٿيو. ڪافي

وقت اتي گذاريائين. پر ملازمت جي سانگي بطور مختيارڪار نوابشاهه ضلعي ۾ مقرر ٿيو تہ پوءِ اتي رهائش اختيار ڪيائين ۽ پوءِ هميشہ لاءِ نوابشاهه کي پنهنجو مسڪن بڻائي ويئو.(*سنڌيانا:2009*)

جيتوڻيڪ سندس گهر اجا بہ ماڻيلي پرسان ڳوٺ ماڪن ڪوري ۾ موجود آهي. پر سندس گهڻو مواد اٿلپ هئڻ سبب گهڻي معلومات نہ ملي سگهي آهي. پر انسائيڪلوپيڊيا سنڌيانا ۽ ڪجهہ ٻين ذريعن وٽان معلومات جي بنياد تي اهو نتيجو ڪڍي سگهجي ٿو تہ بردي سنڌيءَ پنهنجي شاعريءَ جي شروعات وارو مواد شاعريءَ کي منحوس قرار ڏيئي ضايع ڪري ڇڏيو (*طالب المولي، 2012*) ۽ شاعري ڪرڻ تان هٿ کڻي ويو پر پوءِ پنهنجي هڪ دوست نظر سنڌيءَ جي صحبت ۾ اچڻ ڪانپوءِ 1954ع کان پوءِ ٻيهر شاعري ڪرڻ لڳو. ان مان ظاهر ٿئي ٿو تہ 1954 کان اڳ واري شاعري جو سندس اوائلي دور هو جڏهن تہ ٻيو دور 1954 ڪانپوءِ وارو دور آهي. پوئين دور ۾ بہ سندس بہ ڪتاب ڇپريون: "اڪڙيون مينگهہ ملهار" جيڪو ان وقت جي سنڌي ادبي سنگت مرڪز جي پبليڪيشن سنگت پبليڪيشن طرفان 1961ع ۾ ڇاپيو ويو هو. جنهن جو مرتب شمشير الحيدري هو ۽ ٻيو ڪتاب "بوندون بس نہ ڪن" انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي، يونيورسٽي آف سنڌ ڄامشورو جي طرفان 1988ع ۾ ڇاپيو ويو. سندس ڇپرئين ڪتاب "اڪڙيون مينگهہ ملهار" کي پاڪستان رائٽرس گلڊ طرفان انعام طور هڪ هزار رپيو ڏنو ويو هو.

بردو سنڌي هڪ حساس ۽ انسان دوست شاعر هو جنهن جو ثبوت سندس شاعري آهي. بردي جي شاعريءَ ۾ اهي سمورا رنگ موجود آهن جيڪي هڪ صاف ۽ سچي دل رکندڙ شاعر جي دل ۾ ٿين ٿا. هن نہ صرف سنڌي پر سرائيڪي ٻوليءَ ۾ بہ شاعري ڪئي. بردي سنڌيءَ جي وفات 27 آڪٽوبر 1988ع تي ٿي. ڪتاب جي ڇپجڻ ڪانپوءِ ڪجهہ مهينن اندر ئي بردي سنڌيءَ هي دنيا ڇڏي، پر پنهنجي پٺيان شاعري ۽ ادب جو اهڙو خزانو ڇڏيو جيڪو سنڌي ٻولي ۽ ادب جو وڏو سرمايو آهي.

برد و سنڌيءَ سندس شاعري:

سنڌ جا اهي شاعر ۽ اديب جيڪي پنهنجي دور جا اڏيندڙ رهيا آهن, انهن بردي جي شاعريءَ کي مڃتا ڏني, ڇو تہ سندس شاعري هڪ اهم سطح کي ڇهندڙ آهي ۽ ونس شاعراڻو حسن ۽ سندس شاعراڻو ڪينواس انتهائي وسيع آهي.

> شيخ اياز (1961) سندس ڪتاب اکيون ميگهہ ملهار جي مهاڳ ۾ لکيو تہ: ”هن (بردي سنڌي) جي شاعري ڪلام ۾ اهڙوئي خوبصورت توازن, نزاڪت, لچڪ ۽ ديهات جي روماني زندگيءَ جي جهلڪ آهي جهڙي پاٽياريءَ جي مٽي تي گهڙا پيدا ڪندا آهن....“ (*شيخ اياز: 1961*) اياز بردي سنڌي جي شاعريءَ کي شاهہ ڪريم جي بيت :

پاٽياري سر ڀڙو, جر تي پکي جيئن,
اسان سڄڻ تيئن, رهيو آهي روح ۾!

سان ڀيٽ ڏني آهي ۽ سندس شاعريءَ کي دل سان ساراهيو آهي. اها شيخ اياز جهڙي شاعر جي پرک آهي تہ ڪيس بردي جي شاعري سچي پچي ڪيئن لڳي آهي. نہ صرف اياز پر اڄوڪي نئين ٽهيءَ جا تخليقڪار پڻ بردي جي فن کي مڃتا ڏين ٿا. سندس گيت جي ٻولي بردي جي منفرد سڃاڻپ آهي. نوجوان شاعر *مشتاق گبول* جو چوڻ آهي تہ بردي سنڌيءَ جي شاعري جي ٻين صنفن جهڙوڪ نظم ۽ غزل ۾ بہ گيت جهڙي ٻولي رچيل آهي. خاص ڪري سندس مشهور نظم ” ٿوري ڳالهہ تي هيڏو هاڃو تون تہ صفا ڪو موڳو آهين“ هڪ يادگار ۽ بهترين نظم آهي پر نظم ۾ ٻولي گيت واري آهي. بردي جي فني ۽ فڪري دسترس کي شيخ اياز, نارائڻ شيام ۽ سروپچند سان ڀيٽيو ويو آهي. جڏهن تہ مير محمد پيرزادو پنهنجي هڪ مقالي ۾ لکي ٿو تہ: ”انهن گيتن ۾ جيڪا سنڌ جي ٻهراڙي جي عورتن جي جذبن جي ترجماني ٿيل آهي سا ”بردي“ کي برصغير جي ”ڪبير“ ۽ ”ميران ٻائي“ سان وڃيو ملائي, تہ ملڪي حساب سان پٺائيءَ جي شعرن جو گيت جي صنف ۾ ترجمو پيو ڀاسي;

پينگهہ لڏڻ لئہ ناهيون جوڙيون,
ايندڙيون لوڏئي ڪتڪوڙيون,
نخرا ڪري نيارا! توڙيون عرش جا تارا!“

مير محمد پيرزادي جي راءِ مان ثابت ٿئي ٿو تہ بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ ۾ آفاقي فڪر ۽ فن موجود آهي، جيڪو ڪنهن مخصوص جاگرافيائي حدن جو محتاج نہ آهي. شاعري انساني جذبن جو آفاقي اظهار آهي جنهن ۾ بي پناهہ قوت موجود آهي، جو شاعري ان اظهار ذريعي انساني سڪون جو سامان ميسر ڪري ڏيئي سگهي ٿي. ان ڪري اهڙي شاعري تخليق ڪندڙ امر ٿي ويندو آهي.

بردي سنڌيءَ جي شاعري جا موضوع:

بردي سنڌيءَ جي شاعري سنڌي ۽ سرائيڪيءَ ۾ موجود آهي. ٻنهي ٻولين ۾ لکيل سندس ڪلام ۾ ڪمال جي رواني، ترنم، نزاڪت ۽ توازن موجود آهي. نہ صرف فن ۽ ٻوليءَ جون خوبصورتيون آهن، پر موضوعن جي حوالي سان بہ نهايت اهم شاعري آهي. امداد حسيني ڪتاب ”بوندون بس نہ ڪن“ جي مهاڳ ۾ اهڙي ٻوليءَ جو اعتراف ڪندي لکيو آهي تہ ڀهراڙي جي خوبصورت ٻولي بردي جي شاعريءَ کي اهم مقام تائين پهچائي ٿي. گيت تہ جڻ بردي سنڌيءَ جي ذڪر بنا اڌورو ئي لڳي ٿو. جڏهن تہ ”اکڙيون مينگهہ ملهار“ جي تعارف ۾ ڊاڪٽر تنوير عباسي لکي ٿو تہ بردي جي گيتن ۾ گهمندڙ ڦرندڙ ڀهراڙيءَ جي جواني نظر ايندي آهي. انهن ڳالهين ۾ ڪنهن بہ قسم جو ڪوبہ وڌاءُ نہ آهي تہ بردي جي شاعري انتهائي خوبصورت ۽ اعليٰ پايي جي آهي. سنڌيءَ کان علاوه سرائيڪي شاعري ۾ بہ بهترين رواني ۽ خوبصورت ٻولي آهي. اچو تہ سرائيڪي شاعريءَ جا هڪ بہ مثال ڏسون:

جهات جنهيندي دل تي نقشي،
اون ڪون رب حياتي بخشي

ڀال ڀلينديں مکيان آسان،
او نہ آيا ڀهون اداسيان.

ڪن سڻن جي ڪڙڪا ٿيوي،
لون ڪندريجي ڌڙڪا ٿيوي،

هڻ پئي ڪُڪڙ ٻانگان ڏيندن،
در در بندي ديپ اجهيندن،

رت ولوڙي رات وڇوڙي
سج اڀر ڳيا ڏڪڙي ڏوڙي

ياد منڍي وچ تڙڪا تي ڳيا،
خون جگر دا لڪا پي ڳيا

”بردا“ ريت پيار دي پٽي،
سهڻي لاڪر ڏيندن پٽي.

بردي سنڌيءَ جي انهن سٽن ۾ آفاقي پيغام ۽ انساني زندگيءَ جا اهي اولڙا آهن، جيڪي انساني تهذيب جي اوسر ۾ اهم قرار ڏنا وڃن ٿا. اظهار جي اهڙي سادگي، نزاڪت ۽ گهرائي سندس شاعري کي اهم بڻائي ٿي. انهن سرائيڪي شعرن کانسواءِ هڪڙو خوبصورت سرائيڪي نظم جيڪو بردي جي ذاتي زندگيءَ جي تجربن جو اولڙو لڳي ٿو، سو انتهائي جاندار ۽ اهم آهي. ان جو عنوان آهي ”انڌاهہ کوهہ“.

ميڏي ڄم تون
پهلي دا او
ساڏي ڳوٺ دي اتر پاسي
ڪلهم ڪلها
انڌا کوهہ
ايوين پئي اوچٽ پڌر تي
جيوين
ٻيڙا ڪوئي ٻي آسا الهہ راسا
نُهرين جين ڪون
گهرون تڙايا

اپٽي ڄائين دي ڏک سانپي
ڏرتي تي اٽڪائي پاسا
اکين نوٽ ڪي ٻکا ستي
سوچان دي
سئو بار چئي پئي
سڄٽان دي ڏک سيني لئي پئي
ڪڏون ڪڏان ڏنوال اياڻي
اين دي اندر سڻيدن
چڀڙڪ ٿيندي
خوش خوش ٿيندي

مجنون وانگي وتي كمندي
ڪچ ني ڪچدا
اين دا ڪوئي نہ پيندا پاڻي
ايہ تان انڌا کوهہ سڏيندي
نيڙي والي وسندن
ڏر ڪنون تي ڏور لنگهدن

کوهہ ڪون اوندن ياد پراڻي
ڏينهن جواني جوڀن والي
ديد پليندي
وستي ڏردي
اپڻي من وچ اين اکيندي

(2)

او ويلا وِي ويلا ها
ميڏي سر تي ميلا ها
ڪٽڪ بهار ڏکيندي هئي
هر پاسون هي ساوي سبزي
ڏيک تي
اکيان ٺرديان هن
پاڻي ڪون
سنيليندا پئي ها
ڏاندين ڪون هڪليندي
جو هئي
ڳاوهي تي جو گيت سلوٽي
هولي هولي ڳمندي هئي
نکا ٻال گنگوتي ستا

رووي تان چا چاتي لاوي
گهٽ گهٽ پيار دي ڀاکر پاوي
موندي لوڏ لوليان ڳاوي
ٻال دي روندي چپان اتي
چپڙي کر تي چميان پاوي
گهوي گهولي صدقڙي جاوي
نهين وسردي
اڄ تين ميڪون
ممتا دي
اوچلدي چل
ياد ڪريندا هان پريندي
من کاندي
او ويل اچل!

(3)

توڙي جو اميد ڪٽاوان
اڄ وي
اون ڪون چونديان پيندي
پر او
راهين ڏيک ڪي رجيا
سڀي آسان تروڙي

ٻهہ جو پئون ول ڪون ڪيسي
وٺ سلهان دي چاپي ايوين
جيوين کنڊا
کولي وات
نِوڪي اندر ويکو لڳدي
کوهہ دا تلا

پئي پيا
آوڻ والي ڪيوين آون
پيون تي ول ڪيوين پيون
گندا پاڻي پاوي ڏپ
او وي
بلڪل ٿولا رهه ڳئي
ڏپين نال ڳيا سڙ ڪپ
پٽي مولهه ديان
سلهان ڳل ڳن
ڪولون اوندي ڏردن لوڪ
متان
آوي ڏيڙا ٽاپا!

جهڙ دي رات
پر ڪنڌي تي
سر دا ٻوٽا
سالين تون پيا سڪدي ڦتدي
وا گهليندي لڏدي پڏدي
اين ٻهاني
ڪوهه دي اندر
جهڪ دي جهڪ دي جهاتيان پيندي
هون ڪون تان
ڪوئي ڏر ني لڳدا
شئت
ورهين دي رلي سببون
هين دا ڏر لهه ڳئي "بردا".

مٿئين سرائيڪي نظم ۾ جيترو ترنم، رواني ۽ ٻهراڙيءَ جي ٻوليءَ جي خوبصورتي آهي، اوتري موضوعن جي به وسعت آهي. جنهن ۾ سماجي مسئلن کان وٺندي آفاقي مسئلا، معاشي کان وٺندي ماحولياتي مسئلا اظهاريل آهن. انساني روين سان گڏوگڏ انساني قدرن جي تبديلي ۽ شهرن جي وڌڻ سبب ٻهراڙيءَ جي حُسن جي جيڪا تباهي ٿي آهي، جنهن ۾ وڻ ٽڻ، پکي جانور وغيره متاثر ٿيا آهن، اتي پيار، محبت ۽ امن جو وڏو نقصان ٿيو آهي. انهي نظم ۾ انساني درد جو اظهار هڪڙي ڪوهه جي استعاري سان ظاهر ڪيو ويو آهي ۽ پيٽي انساني بيگانگيءَ جي جيڪا تصوير چٽي وئي آهي اها چڻ ته personification جو اعليٰ نمونو آهي، اهڙيون تشبيهون، استعارا جيڪي انهي ڪوهه، وڻن، ٻوٽن ۽ فطرتي شين تي ٻڌل آهن، سي حسن جون ڪائناتون آهن ۽ شاعري لاءِ اهي ڳالهيون تمام وڻندڙ ۽ بنيادي آهن. اهي سمورا موضوع مٿئين سرائيڪي، نظم ۾ بخوبي پروڙي سگهجن ٿا.

امن جو پيغام:

امن سموري انسان ذات جي تاريخ جي شاعريءَ جو مرڪزي نُڪتو آهي. شاعر هوندا ئي امن ۽ محبت جا امين آهن. جيڪي پنهنجي گروهي، علائقائي يا

سرحدي حد بندين کي اورانگهي انساني فلاح و بهبود لاءِ دعوتون ڏيندا آهن. بردي سنڌيءَ جي شاعري ۾ امن ، پيار محبت ۽ آشتي جو پيغام جَجهي تعداد ۾ موجود آهي. هو پنهنجي شاعريءَ جي ذريعي دنيا ۽ سماج کي امن ۽ سڪون جو گهوارو بڻائڻ ٿو گهري. هو جيڪڏهن سک يا خوشحالي جا خواب بہ ڏسي ٿو تہ امن سان ڳنڍيل آهن. امن سندن پهرين ترجيح هئي. ان جا حوالا هيٺين شعرن ۾ ڏسي سگهجن ٿا:

لنگهي ورهہ ويا پر وڏايون نہ آيون،
اجا پيي قدم ٿا اڳتي وڏايون،
آهن سور پنهنجا سيني ساڻ لايون،
امن جا، صلح جا، اچو گيت ڳايون،
وساٽل شمع سک جي ٻيهر جلايون،
ڇيپيون ظلم جون بس اجهاٽيون اجهاٽيون،
اچو تہ مهراڻ ۾ موج آڻيون.

هنن سٽن ۾ بردو سنڌي پنهنجي ڏکن، تڪليفن ۽ اهنجن کي لڪائي ٿو ۽ انهن جي پرواهہ ڪرڻ بنا ئي امن ۽ صلح جي ڳالهہ ڪري ٿو. سندس چوڻ آهي تہ انهن مشڪلاتن سبب امن ۽ صلح کي نہ ڇڏجي. چوتہ اهي تڪليفون زندگي جو حصو آهن پر امن ۽ صلح اهم آهي اها حاصل ڪجي. جيڪي ماڻهو ظلم جو پاسو وٺن ٿا، اهي نيٺ تہ نيست ٿيندا ۽ انهن جي نابودي اٽل آهي.

او ساٿي، ڏسو هو اڏي ڪات آهي،
۽ وحشين جو رت سان پريل وات آهي،
ڇڏي ساهہ جو سانگ بي نياز ٿيو اچ،
اچو پڙ ۾ سنڌڙيءَ جو بس ناز ٿيو اچ،
نہ سرڻ ٿيو نہ ڳجهہ ٿيو، شهباز ٿيو اچ،
امن جي فرشتي جو آواز ٿيو اچ،
لکن انقلابن جو پرواز ٿيو اچ،
پلارا ڪري پاڳ پوءِ ماڳ ماٽيون،
اچو تہ مهراڻ ۾ موج آڻيون.
(بوندون بس نہ ڪن ص 71)

بردي سنڌيءَ جي تصور ۾ امن ۽ آزادي بنا ڪنهن قرباني يا مقابلي جي حاصل نٿي ٿئي، چوتہ ظالم هر هنڌ موجود آهي تنهنڪري امن، آزادي ۽ خوشحالي لاءِ پنهنجي سر جو سانگو لاهڻو پوندو.

جاڏي ڪاڏي گوليون گولا، هاءِ پري ٿو اڄ بيروت،
ننگو نچي ٿو صيهوني، ڇتو بگهڙ ٻچڙو پوت.

(بوندون بس نہ ڪن ص 111)

آزاديءَ جو پيغام:

امن وانگر بردي سنڌيءَ جي شاعري جو آزادي بہ اهم موضوع آهي، جنهن کي هن تمام سٺي نموني نباهيو ۽ بيان ڪيو آهي. هن کي غلامي سان تمام گهڻي نفرت هئي، هو نہ صرف آزادي جي ڦل جو هيراڪ هو پر آزادي پوکيندڙ کو ۽ آزادي لاءِ جدوجهد ڪندڙ ليکڪ ۽ سپاهي بہ هو. هو آزادي لاءِ ڪنهن بہ قرباني ڪان نہ ڪيٻائيندڙ شاعر هو. آزادي جي موضوع تي هيٺين شعرن کي غور سان پڙهي ڏسجي تہ سندس آزادي جو تصور واضح ٿي ويندو:

هڄندي پڄندي وڃي وهامي،
جهٽ جو جيئڻ، سابہ غلامي،
آزادي جو هڪڙو لحظو،
آهي مٽ سو لک ورهين جو:
موڙي سرڪش وقت جون واڳون، ويهہ ورائي لانگ.

(اکڙيون مينگهہ ملهار ص 2)

نفرت جي نندا:

مٿين موضوعن جيان بردي سنڌيءَ وٽ نفرت جي نندا بہ موجود آهي، جنهن ۾ هو زماني ۽ زندگيءَ جي ڪوجهاين کي نندي ٿو ۽ انهن کي انسان ذات لاءِ هاڃيڪار سمجهندي نفرت سان نفرت جو اظهار ڪري ٿو. نفرت جي خاتمي يا روين جي ڪوجهاين تي شعر پڙهي اندازو ٿئي ٿو تہ زماني کيس ڪيترو ستايو آهي. هيٺيان ڪجهہ شعر مثال طور پڙهي سگهجن ٿا:

ناهہ ڏوراپو اِڊ تي، پيا ٿا ليک پڙهن،
”بردا“ ڏوهہ نہ ڏيهہ جو، پوري ڪئي پنهنجن،
پيلو سائين بوندون بس نہ ڪن

(بوندون بس نہ ڪن ص 1)

او بندا ڪين اياڻو ٿي،
ڇڏ حسد ۽ ساڙ سياڻو ٿي

(بوندون بس نہ ڪن ص 42)

وک وک تي ٽا دام سجهن،

قدم قدم تي گهٽجي دم.

(بوندون بس نہ ڪن ص 50)

نفرت، ساڙ حسد ۽ ڪينو انساني زندگين ۾ اهڙا ڪندا آهن جيڪي جيئڻ جي حسناڪي گهٽايو ڇڏين. انهن ناڪاري روين جي نندا هر شاعر جيان بردي سنڌيءَ وٽ بہ موجود آهي. اهي ناڪاري رويا ئي ٽين دنيا جي پٺتي پيل سماج جي ترقي ۾ وڏي رڪاوٽ آهن. جتي سماج گهڻ منهين بلائن جي وات ۾ هجي، اتي روين ۾ اهڙي ڪنورتا جيئڻ جنجال بنائڻ لاءِ ڪافي آهي.

محبت جي تلاش:

ڊاڪٽر تنوير عباسي، شيخ اياز امداد حسيني ۽ ٻين سمورن شاعرن ۽ اديبن بردي سنڌيءَ کي محبت جو شاعر مڃيو ڇوتہ جيترو بردي محبت کي اظهاريو ۽ ڳايو آهي اوترو شايد ئي ڪنهن ٻئي موضوع کي اظهار جو وسيلو بڻايو هجي. بردي جي سڄاڻپ بہ گهڻي ڀاڱي گيت جي بادشاهہ طور ٿيل آهي ۽ گيت جو مک موضوع بہ محبت آهي. جنهن ڪوي جي من ۾ محبت نہ هجي ۽ سندس جذبات ۾ محبت نہ هجي، اهو شاعر گيت نٿو لکي سگهي، گيت محبت آهي ۽ محبت خود هڪ گيت آهي، بردي ان موضوع ۾ اهڙا رنگ ڀريا آهن جو پڙهندي سرور محسوس ٿيندو. بردي وٽ محبت جي تڙپ جي وڏي اهميت آهي ۽ انهن موضوعن ۽ احساسن کي خوبصورت انداز ۾ بيان ڪيو آهي:

هجر جا هاڃا روز سوايا، ڇلڪيا سي مون پاند ۾ پايا،

درد نہ دل ماڻا........مون وٽ رات رهي وڃ

(بوندون بس نہ ڪن ص 7)

آءُ پرين اربيلا، آءُ پرين اربيلا!

اپ جي ساگر ۾ ڪڪرن جي ٻيڙين سڙهہ سنبرايا،

پيار مان قرب قطارون ٺاهي، ڪونجن سهرا ڳايا،

مند پريت جي آئي، آيا وصل جا ويلا، آءُ پرين اربيلا!

(اڪثريون مينگهہ ملهار ص 7)

سڪ جي ساعت سالن جيڏي، ڪل نہ هئي ڪا ٿيندم ايڏي،
ياد پرينءَ جي هر هر ڪوليو اڪڙين جو آواندو،
اڄ ڪانگ سنيهو آندو

(بوندون بس نہ ڪن ص 15)

ڏک ڏائڻ جيئن ڏند ڏيکارن،
سينگا يار بہ ڪين نهارن،
هاءِ، زماني جون مجبوريون، پيارا پيار وساري وينا.

(اڪڙيون مينگهہ ملهار ص 37)

محبت جي مذڪور، اسان کي ڏني حيات!
گهونگهٽ واري گهور، اسان کي ڏني حيات!

(بوندون بس نہ ڪن ص46)

مٿي آ محبت پلو عشق آهي
ڪري نينهن نئون، قرب ڪورو ڪري وڃ.

(بوندون بس نہ ڪن ص 58)

مٿئين شعرن ۾ محبت ۽ محب جي تڙپ جو بهترين اظهار آهي. سندس سموري زندگي جي تڙپ محبت آهي. محبت جي اظهار لاءِ ۽ محبوب جي وصل جي تڙپ ۽ ملاقات جي آس سندس شاعري جو وڏو موضوع آهي. انهي لاءِ هو اظهار جا ڪيترائي روپ اختيار ڪري ٿو.

نتيجو:

مٿين بحث مان آسانيءَ سان اهو نتيجو ڪڍي سگهجي ٿو تہ بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ ۾ پيار، محبت، امن ۽ آزادي جهڙا ڪيترائي موضوع خوبصورت نموني سان اظهاريل آهن. بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ جو مک موضوع محبت ۽ رومانويت آهي ۽ ان جي اظهار لاءِ وٽس خوبصورت ٻولي ۽ ڏانءُ آهي. هر قسم جي موضوع جي اظهار لاءِ وٽس انتها درجي جي سادگي ۽ سچيتائي آهي. سادگي جي اظهار لاءِ ٻولي بہ بنهہ سادي پر معنيٰ خيز آهي، جنهن سان پيغام پنهنجو ڀرپور تاثر ڇڏي ٿو وڃي. هڪ طرف موضوع سان خوبصورت نياءُ ڪري ٿو تہ ٻئي طرف فني سٽاءُ ۽ ٻولي جي

سادگيءَ مان حظ وٺي ٿو.

گيت جي ٻولي جڻ تہ بردي سنڌيءَ جي پنهنجي اندر جي ٻولي آهي، جنهن ۾ هن جي اظهار جو سمنڊ اوتي ويروتار پيو ڇلندو آهي. گيت جي صنف ۾ بردي کان پهرين بہ سنڌ شاعرن لکيو آهي ۽ ان ڪانپوءِ واري ٿهيءَ ۾ سرمد چانڊيو، مير محمد پيرزادو، سروپچند شاد ۽ ٻين ڪيترن ئي شاعرن انهي صنف ۾ پاڻ ملهايو آهي، پر بردي جي سڃاڻپ کان ڪير بہ انڪار نٿو ڪري سگهي. گيت جيان ٻين صنفن ۾ بہ بردي پاڻ ملهايو آهي. سندس غزل ۽ نظم بہ شاندار آهن. ڪنهن هڪ صنف ۾ قيد ٿيڻ وارو شاعر نہ آهي. نہ صرف صنف پر موضوعن جي حوالي سان بہ بردي سنڌي وٽ انفراديت آهي. ضرورت ان ڳالهہ جي آهي تہ بردي جي سموري شاعريءَ سان گڏ سمورو نثري مواد بہ شايع ڪرائي منظر تي آڻجي تہ جيئن نئين ٿهي بردي سنڌيءَ جي ادبي ثمر مان حظ حاصل ڪري سگهجي ۽ ڪيس جوڳي ميتا ملي.

حوالا

1. پيرزادو، مير محمد (مقالو) ”سيوا ڪر سمنڊ جي“ ’بردي سنڌي جي ڪلام جو جائزو ۽ سندس مشاهدي جي تيزي‘ **تخيل** رسالو: آڪٽوبر_ڊسمبر 2016ع ؛ مارئي اڪيڊمي حيدرآباد
2. انسائيڪلوپيڊيا سنڌيانا، جلد پهريون. حيدرآباد: سنڌي ٻوليءَ جو با اختيار ادارو 2009ع ويبسائيٽ=http://www.encyclopediasindhiana.org/article.php?Dflt
3. سنڌي، بردو. ”بوندون بس نہ ڪن“. ڄامشورو: انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي، يونيورسٽي آف سنڌ ڄامشورو.
4. سنڌي، بردو. ”اڪڙيون مينگهہ ملهار“. نوابشاهہ: سنگت پبليڪيشن، 1961ع
5. طالب المولي، مخدوم. در ناياب عرف ياد رفتگان. سنڌ، ڄامشورو: سنڌي ادبي بورڊ 2012
6. گبول، مشتاق:مضمون ”سروپچندر شاد“ جي ادبي گوشہ نشيني! 2013 آنلائين ڇپيل ويب ائڊريس: http://sindhicriticism.blogspot.com/2013/04/mushtaq_gabol_24.html
7. گرامي، غلام محمد. جانب ڪريو جيئري.....ايڊيٽوريل، ٽماهي مهراڻ. جولاءِ_ سيپٽمبر 1987 (3). ڄامشورو: سنڌي ادبي بورڊ ڄامشورو سنڌ http://www.sindhiadabiboard.org/Catalogue/mehran/Book98/Book_page1.html
8. وڪيپيڊيا: حاصل ڪيو ويو 30 مارچ 2017، کان https://sd.wikipedia.org/wiki/